

Plakát(h)-barát(h)ok

Lássuk be, nem éppen szokvány dolog egy plakátművész kapcsán az elefántcsonttoronyt emlegetni. Pedig milyen jól vizualizálható: elefántcsont-hirdetőoszlop. Persze csak ártatlan gondolatkísérletről van szó, vagyis állatvédők, nyugi, az elefántcsont-plakát-toronyt csak elképzeljük: klasszikus arányok, szépséges szimmetriák, hűvös elegancia. Inkább széles, mintsem égbetörő, mert Baráth-plakátoknak lesz, s Baráth Ferenc, mint tudvalevő a fekvő formátumok nagymestere. Tehát az elefántcsonttoronyság, a plakátság és a barát(h)ság, erről a háromról kellene értekezni, s ha valaki köztük ellentmondást sejdít, egyelőre az sincs ellenünk. Azt reméljük, ha e hármasságban rejlő paradoxont sikerül megvilágítanunk, majd feloldanunk, nagyjából kész is a ránk rótt feladat, amelyet, plakáttervező lévén, ráadásul Baráth barátja, igencsak szívesen vállalunk.

A plakát és az a bizonyos rendszer, amelyben oly sokáig élnünk adatott (a nevét most nem mondjuk ki a médiatörvénytől vezérelt öncenzúra miatt), szóval a plakát és a rendszer, ők ketten oly szép szimbiózisban éldegéltek együtt, hogy hajlamosak voltunk azt képzelni, ők tulajdonképpen egy. Sőt maga a század is, merthogy úgy lett adagolva a főiskolás katedráról, kinek Belgrádban, kinek Budapesten, hogy a plakát a 20. század művészete. Szóval nem a 21-é. Nyilván. Utoljára talán a 89-es nagy jövő-menésben volt érezhető, hogy tétje van annak, amit az utcai plakátok beszélnek, legalábbis akkor azt hittük.

Az azóta eltelt időszakra erősen rányomta bélyegét a merkantil grafika pénz illatú burjánzása, illetve a szakmai értékeket átrendező digitális forradalom. A hagyományos plakát az utcáról visszaszorulóban van, többnyire a kiállítótermek falain jelenik meg, hisz lettek azóta az információ továbbításnak gyorsabb és praktikusabb eszközei. Az elektronikus médiák ábrázata egyre internacionálisabb, s a stílusjegyek alapján nem nagyon lehet eldönteni a tervező grafikai alkotásokról, hogy a világ mely táján készültek, ki készítette őket, sőt olykor azt sem, miért és mivégre. Akad azonban, akinek, történjen bármi, fontos a plakát. Az a nagypárnahuzatnyi nyomtatott papír is, de méginkább az a gondolkozási forma, ami a plakátot jelenti. A gondolat képpé fordítása, az egyértelmű fogalmazás, az emblematisztikus tömörítés, a meglepetés, a megállítás, a formák, a ritmusok, a kontrasztok, a kevés, dekoratív szín használata meg ilyesmik. Ne folytassuk, nézzenek körül. Utcákon, kiállítótermekben, plakátalbumokban. A Baráth-plakátokról beszélünk, a plakát-barátokról és persze a plakátok Ferencéről, aki fütyül arra, hogy a műfajon túllép az idő. Ő meg túllép e mai kocsmán. Műhelye plakátmagányban a falragasz grand arttá manifesztálódik. És tovább. Hát ennyit az elefántcsonttoronyról.

Persze, ha már itt vagyunk, illetve ha ott, a hirdetőoszlopok, a galéria falak és a plakátalbumok előtt, s ha láthatunk régi Baráth plakátokat, észre kell vennünk valami mást is. Ezek a munkák valaha pontosan meghatározott feladatot töltöttek be. Funkcionáltak. Az volt a dolguk, hogy mondjuk egy bizonyos rendezvényre elmenjenek az emberek és a hely, ahova elmennek, teszem azt az újvidéki magyar színház ettől életben maradjon, prosperáljon, sőt talán még szerzőit (például Tolnai Ottót) és színészeit (például Ladik Katalint) is kifizethesse. A plakátok ott és akkor, jól vagy rosszul, bizonyára betöltötték ezt a feladatukat. Küldöncök voltak, s lihegve szóltak. Ma már kit érdekel. Elkezdnek beszélni a világról, amelyben készültek és arról, alkotójuk hogyan érezte magát abban a világban. Különös színeváltozáson mennek át, titkos tartalmak, rejtett áthallások, személyes üzenetek szólnak meg bennük, amelyek függetlenek attól az egykor fontosnak hitt funkciótól.

Ha jól megnézik őket, rájönnek, hogy mindegyik mögött ott áll mindig, személyesen a Baráth. Annyi példányban, ahányban csak kell. Ott van, a harapós kávéscsésze, a matyómintás fehérló, a platoni testeket tojó tyúk, a vérben tapicskoló nagy keleti patkány, a szemekkel telehintett nyakkendő, a szarni kivágott macska és a pöttyeivel könnyező katica mögött. Ő a mérték. A garancia. Ennyit meg a plakátságról. Meg talán arról, hogy miben különbözik az efemer reklámyomtatványtól.

Baráth-tükrök mondjuk róluk, beléjük nézve saját látomásainkkal dúsul a képlet. Egy műalkotás nem egy, annyi, ahányan megnézik. Baráth kezdte és mi, a bábézők fejezzük be azzal, hogy megeléjünk a saját nézőpontunkat, szémszögüket, amiről ugye mondanom sem kell, hogy nem a retina innenső oldalán van. Igen, ott (itt) bent. Máris a barátságánál járunk. Könnyű szeretni, amióta ismerem, szemérmeyt sem változott. Sem a

stílusa, sem a tartása, sem hajválasztékának precíz geometriája. Ebből aztán világosan következik, hogy képtelen megöregedni, pedig olyan vénségesen vén tanítványai voltak, mint Kassák, Moholy vagy Malevics. Lehet, hogy ott téblábolnak valahol egy vernisszázson, katalógusokat kapkodnak le a polcról, vagy valami rejtélyes zöld szeszt rendelnek a teraszon, ahonnan egy hirdetőoszlopra látni. Végül is az ő esetükben ez érthető.

Mi pedig élvezzük a Baráth plakátok tárlatait, kissé meg is hatódhatunk, s köszönjük meg, hogy ez a plakát(h)os úr mellettünk, kicsit inkább fölöttünk, még mindig kitüntet a barát(h)ságával.